

Stödmaterial tillgänglig lärmiljö - gymnasieskola och anpassad gymnasieskola

Syftet med *Stödmaterial tillgänglig lärmiljö* är att skapa en tillgänglig och likvärdig lärmiljö för **alla** elever i Norrköpings kommunala gymnasieskolor. Stödmaterialiet avser främst den fysiska miljön och kan användas för skolans alla lokaler.

Datum _____

Närvarande _____

Genomgången avser _____
(vilka lokaler)

Datum för uppföljning _____

Utarbetad av: Centrala barn- och elevhälsan Norrköpings kommun
2019

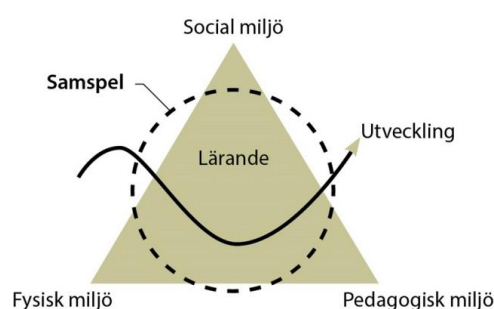
Reviderad: 24-01-22

Tillgänglig fysisk lärmiljö

God tillgänglig fysisk inomhus- och utomhusmiljö främjar elevers kognitiva, motoriska och sociala utveckling. Den fysiska lärmiljöns utformning och organisation är viktig för att bidra till lärande, utveckling och hälsa, trygghet och studiero. Den fysiska lärmiljön är en viktig del då skollag och läroplaners mål ska uppfyllas men även för att minska behoven av extra anpassningar och öka elevers skolnärvaro.

SPSM´s tillgänglighetsmodell, där den fysiska, pedagogiska och sociala miljön samspelar för lärande och utveckling, utgör grunden för stödmaterialet.

Stödmaterialet rekommenderas att användas som utgångspunkt för skolans hälsofrämjande och förebyggande arbete och vara en del av skolans systematiska kvalitetsarbete för att skapa en likvärdig lärmiljö. Stödmaterialets syfte är att bidra till likvärdig och tillgänglig lärmiljö utifrån 0-20-års perspektiv och kan användas som diskussionsunderlag i arbetet med att tillgängliggöra lärmiljön. Rekommendation är att genomföra en lärmiljöronde varje läsår, till exempel i samband med skyddsronde. Rektor, elevhälsopersonal samt elevrepresentant föreslås delta i lärmiljöroندن. De är viktigt att beakta elevernas perspektiv.

Stödmaterialet innefattar tre områden: auditiv miljö, visuell miljö samt pedagogisk miljö. Dessa områden kartläggs, analyseras och därefter utformas en handlingsplan. I handlingsplanen dokumenteras vilka lärmiljöer/lokaler lärmiljöroندن avser, mål, tidsplan och ansvarig för åtgärder till exempel rektor, pedagoger, vaktmästare. Dokumentera tydligt vilka lärmiljöer/lokaler som lärmiljöroندن avser. Vissa områden är enkelt åtgärdade och kan utföras av personal på skolan medan andra åtgärder hanteras av rektor genom kontakt med intendent på utbildningskontoret.

1. Auditiv miljö

I skolans lokaler behövs inventarier som hjälper till att skapa god ljudmiljö. Inventarier som bidrar till buller och oönskat ljud kan skapa stress, oro och koncentrationssvårigheter samt påverkar inlärningsförmåga och minnesfunktioner. Beakta individens/gruppens behov.

	Finns/används	Ja	Nej	Delvis	Kommentar
1	Stolar utan skrapljud, använd tassar/Silent socks om behov finns				
2	Bord/bänkar med ljuddämpad yta om behov finns				
3	Ljuddämpande skärmar (stående och bordskärmar)				
4	Väl dämpade dörrar med rätt ljudklass *				
5	Trösklar och/eller tätninglistor (dörrar och fönster)				
6	Väggabsorbenter vid behov				
7	Textilier i enfärgat och dämpande material (gardiner, mattor) *				
8	Tysta väggklockor med tydlig analog och digital urtavla				
9	Tystgående teknik				
10	"Tyst" ventilation *				
11	Ljudutjämningsystem *				
12	I enstaka situationer/aktiviteter tillgång till hörselkåpor/hörlurar *				
13	Ljuddämpad förvaring *				
14	Tillgång till avskärmad arbetsplats				
15	Tillgång till grupprum				
16	Tillgång till lugnt rum				
17					
18					

* se information på nästa sida under respektive nummer

Analys av auditiv miljö

- 1.4 Dörr mot klassrum (ej musikal) ska ha ljudreduktion på 35 dB, en falsad tröskel eller gummibula med släpligt för att förhindra genomsläpp av ljud (dörrens ljudreduktion kan utläsas på dörrens sida mot dörrposten) (Boverkets författningssamling och Arbetsmiljöverket).
- 1.7 Dämpande material innebär kraftigt tyg som både dämpar och avskärmar ljud. Viktigt med flamsäkert tyg.
- 1.10 Om ljud från ventilation upplevs störande, kan rektor ta upp detta med fastighetsägaren vid OVK-kontrollen.
- 1.11 Ljudutjämningsystem är ett lyssningshjälpmedel för elever samt ett röstsparande hjälpmedel för pedagoger. Ljudutjämningsystemet sprider ljudet jämnt i rummet, pedagogrösten förstärks och är lättare att urskilja vilket främjar koncentration och lärande.
- 1.12 Praktiska ämnen: använd hörselskydd med lämplig ljuddämpning för den miljö eleven vistas i (Arbetsmiljölagen). Teoretiska ämnen: använd hörselkåpor endast vid enstaka situationer/aktiviteter, överanvändning bidrar till ökad ljudöverkänslighet. (Claes Möller, Örebro universitet)
- 1.14 Material med dämpande funktion.

2. Visuell miljö

Den visuella miljön består av alla intryck som tas in med synen. God belysningen är viktig och skapar trygg miljö, minskar stress och ökar koncentrationen. Den visuella miljön ska underlätta och främja inlärning. Undervisningen ska visualiseras för att avlasta arbetsminnet. Det som finns synligt i miljön ska ha ett syfte, onödigt synstimuli innebär visuellt buller vilket påverkar elevers koncentrationsförmåga och tar energi. Lärmiljön ska vara ombonad men inte överbelastad och det ska vara lätt att hitta. Beakta individens/gruppens behov.

	Finns/används	Ja	Nej	Delvis	Kommentar
1	Solskydd till fönster				
2	Tillgång till mörkläggning				
3	Jämn belysning (flimmerfri och inte bländande)*				
4	Dimbar belysning i klassrum, grupprum, matsal *				
5	Tavelbelysning vid whiteboard				
6	Enfärgade, varma och harmoniska kulörer (matt) på väggar, golv och inventarier *				
7	Reducera synstimuli utifrån *				
8	Reducera visuellt buller i lokaler *				
9	Täckta dörrar på skåp/bokhyllor för att minska synstimuli				
10	Tydliga skyltar till skolans alla byggnader och lokaler *				
11	Orienteringstavla vid huvudentré				
12	Namnskyltar till personal (vit med svart text)				
13	Tydlig kontrastuppmärkning på stora glaspartier/glasdörrar *				
14	Tydlig kontrastmarkering på trappor och andra nivåskillnader *				
15					
16					
17					

* se information på nästa sida under respektive nummer

Analys av visuell miljö

- 2.3 Belysningen ska vara monterad så att inte bländning och reflektion skapas och vara flimmerfri (Boverkets författningssamling och Arbetsmiljölagen).
- 2.4 Belysning ska vara anpassad efter lokalens funktion/ämne.
- 2.6 Mönster, starka och många olika färger kan medföra onödig synstimuli och störa koncentration. (Se Norrköping kommuns lokalprogram grundskola)
- 2.7 Ta bort visuellt buller mellan/till och från rum för att underlätta koncentration. Stora glaspartier på dörrar och fönster kan behöva frostas för att skapa en lugnare visuell miljö.
- 2.8 Notera att uppsatt material på klassrumsväggar bidrar till många synintryck. Gör medvetna val om vad som sätts upp på väggarna och vart. Använd matt laminering.
- 2.10 Tydlig skyltning bör finnas för att hitta till skolans olika lokaler och funktioner samt när stödfunktioner är anträffbara (Skyltprogrammet UBK Norrköping kommun).
- 2.13 Stora glasytor och glaspartidörrar kan vara svåra att upptäcka och utgöra en risk för sammanstötning. Dessa ytor ska vara tydligt markerade och kontrastmarkerats i ögonhöjd för både stående och sittande personer (Boverkets författningssamling).
- 2.14 I trappor inomhus och utomhus ska översta och nedersta trappsteget vara tydligt uppmärkt/markerat på trampytan med kontrasterande tejp/färg (Boverkets författningssamling).

3. Pedagogisk miljö

Skolan bör skapa struktur och tydlighet i lärmiljön och eftersträva likvärdig utformning av tillgängligheten i den fysiska lärmiljön i skolans alla lokaler. Detta bidrar till att sänka stressnivå och skapa en känsla av trygghet och kontroll, vilket i sin tur ökar möjlighet till inläring. För att minska behoven av extra anpassningar och särskilt stöd ska stödstrukturerna finnas tillgängliga för alla. Beakta individens/gruppens behov.

	Finns/används	Ja	Nej	Delvis	Kommentar
1	Möjlighet till hemklassrum*				
2	Tillgång till visuellt tydligt veckoschema *				
3	Tillgång till visuellt tydligt dagsschema *				
4	Tillgång till visuellt tydligt lektionsschema, aktivitetsschema *				
5	Tillgängliga digitala lärverktyg *				
6	Tydlig information i Classroom				
7	Norrköpings kommuns färgkodning av ämnen, material *				
8	Visuellt stöd/uppmärkning av material och rutiner *				
9	Tydlig struktur och skyltning för placering av material				
10	Tillgång till koncentrationshjälpmedel t.ex. tyst plockmaterial, sittkudde				
11	Tillgång till tidshjälpmedel t.ex. time timerklocka, timglas				
12	Tillgång till flexibel arbetsställning t.ex. olika höjd, sitta/stå/ligga, mjukt/hårt				
13	Fasta platser i så stor utsträckning som möjligt				
14	Gröna växter				

* se information på nästa sida under respektive nummer

Handlingsplan

Utgå från ovanstående analyser och formulera handlingsplanen efter framkomna behov och utvecklingsområden.

Mål

Lokal	Planerade åtgärder, ev. prioritering	Tidsplan	Ansvarig	Utfört

Datum för utvärdering/uppföljning _____

Referenser

Aspflo, Ulrika & Almsenius, Ebba (2019). *I relation till lärande-kommunikationsstöd i undervisningen*. Aspflo & Klamas AB förlag.

BFS, Boverkets författningssamling. Karlskrona
<https://www.boverket.se/sv/lag--ratt/forfattningssamling>

Barnkonventionen. Stockholm: Utrikesdepartementet.
<https://unicef.se/barnkonventionen/las-texten#hela-texten>

Gren Landell, Malin (2020). *Att utreda närvaroproblem i skolan*. Ifous rapportserie 2020:3, Stockholm.

Gren Landell, Malin (2014). *Orolig och blyg i skolan*. Stockholm: Natur och kultur.

Möller, Claes Institutionen för hälsovetenskap. Örebro Universitet.
https://www.oru.se/personal/claes_moller

SFS 1997:1160. *Arbetsmiljölagen*. Stockholm: Arbetsmarknadsdepartementet
<https://www.av.se/arbetsmiljoarbete-och-inspektioner/lagar-och-regler-om-arbetsmiljo/arbetsmiljolagen/>

SFS 2010:800. *Skollag*. Stockholm: Utbildningsdepartementet.
http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/skollag-2010800_sfs-2010-800

SFS 2010:900. *Plan och bygglagen*. Stockholm: Socialdepartementet.
https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/plan--och-bygglag-2010900_sfs-2010-900

SFS 2014:958. *Lag om ändring i Diskrimineringslagen*. Stockholm: Arbetsmarknadsdepartementet.
https://www.lagboken.se/Lagboken/sfs/sfs/2014/900-999/d_2084535-sfs-2014_958-lag-om-andring-i-diskrimineringslagen-2008_567

Skolverket (2011). *Läroplan för gymnasieskolan*. Stockholm: Skolverket.
<https://www.skolverket.se/undervisning/gymnasieskolan/laroplan-program-och-amnen-i-gymnasieskolan/laroplan-gy11-for-gymnasieskolan>

Skolverket (2011). *Läroplan för anpassade gymnasieskolan*. Stockholm: Skolverket
<https://www.skolverket.se/undervisning/anpassade-gymnasieskolan/laroplan-program-och-amnen-i-anpassade-gymnasieskolan/laroplan-gysar13-for-anpassade-gymnasieskolan>

Specialpedagogiska skolmyndigheten (2018). *Värderingsverktyg för tillgänglig utbildning –Handledning*. Härnösand: Specialpedagogiska skolmyndigheten

Thistle Jennifer J. & Wilkinson Krista (2017). *Effects of background color and symbol arrangement cues on construction of multi-symbol messages by young children without disabilities: implications for aided AAC design*, Augmentative and Alternative Communication.

Valsö, Malin & Malmgren, Frida (2019). *Fysisk lärmiljö-optimera för trygghet, arbetsro och lärande*. Lund: Studentlitteratur AB.

Bilaga

Färgkodning

Syftet med gemensam färgkodning är att skapa en gemensam struktur och skapa trygghet löpande genom skolgången. Färgkodning kan användas för att tydliggöra t.ex. dagsschema, veckoschema, mappar och böcker. Inom No- och So ämnen kan olika nyanser av färgen användas Beakta gruppen/individens behov vid utformning.

Gymnasieskolans ämnen

Matematik	Blå
Svenska/svenska som andraspråk	Gul
Engelska	Röd
Naturkunskap	Grön
Samhällskunskap	Ljusblå
Historia	Ljusblå
Religionskunskap	Ljusblå
Idrott och hälsa	Orange
Övriga ämnen och aktiviteter	Vit
Rast och lunch	Ljusgrå

Anpassad gymnasieskola-ämnen

Matematik	Blå
Svenska/svenska som andraspråk	Gul
Engelska	Röd
Naturkunskap	Grön
Samhällskunskap	Ljusblå
Religionskunskap	Ljusblå
Historia	Ljusblå
Idrott och hälsa	Orange
Estetisk verksamhet	Lila
Övriga ämnen och aktiviteter	Vit
Rast och lunch	Grå

Anpassad gymnasieskola- ämnesområden

Individ och samhälle	Ljusblå
Natur och miljö	Grön
Språk och kommunikation	Gul
Estetisk verksamhet	Lila
Idrott och hälsa	Orange
Hem- och konsumentkunskap	Ljusgrön

Övriga ämnen och aktiviteter	Vit
Rast och lunch	Grå

Bilaga

Exempel på färgkodat schema gymnasieskola

	Måndag 24/9	Tisdag 25/9	Onsdag 26/9	Torsdag 27/9	Fredag 28/9	
08:00						08:00
30						30
09:00	Tema YA 39	Nkl1a1 KE 39	Hagatimmen 39	Nkl1a1 b) Laboration KE 37	Sv1 MS 39	09:00
30						30
10:00	Hagatimmen 39	Tema RUB 39	Sv1 MS 39	Nkl1a1 a) Laboration KE 37	Tema RUB 39	10:00
30						30
11:00	IDRIDR01 RN G1	Sv1 MS 39	En5 AG 28 En5 KS 21 En5 SAB 39	Tema YA 39	En5 KS 25 En5 SAB 39 En5 AG 28	11:00
30		Sva1 Grp2 AG,SAB 22	Nkl1a1 KE 39			30
12:00						12:00
30						30
13:00	Sh1a1 FH 39	Tema ACG 39	Tema LKA 39	Mentorstid YA,SAB 39	Tema LKA 39	13:00
30						30
14:00				En5 KS 19 En5 SAB 39 En5 AG 21		14:00
30						30
15:00	Tema ACG 39					15:00
30						30
16:00						16:00
30						30

Bilaga

Exempel på färgkodade scheman, gjort i Widgitonline.

Beakta individens/gruppens behov. Bilderna kan bli svårtolkade när bakgrunden är färgad, välj hellre färgad ram.

Måndag		Matematik	
8.20	svenska	8.20	genomgång
9.20	rast	8.30	eget arbete
9.40	matematik	8.40	diskutera
11.10	lunch	9.00	redovisa
12.10	samhällskunskap	9.10	lyssna på klasskamrater
13.10	idrott och hälsa	9.25	sammanfattning

Bilaga

Exempel på lektions- och aktivitetsstruktur

Eftersträva tydlighet kring: Var ska jag vara? Med vem? Vad ska jag göra? Vad ska jag lära? Hur ska jag göra? När? Hur länge? Vad ska jag göra sen? Varför ska jag göra det? (Aspeflo & Almsenius, 2019).

	Tillbakablick - Kommer ni ihåg?
	Syfte och mål med lektionen
	Genomgång
	Eget arbete (ensam, i par eller i grupp)
	Utvärdering av lektionens mål
	Framåtblick - Vad händer nästa lektion?

	Det här behöver jag veta innan jag läser en text
	Vad är det för text som ska läsas?
	Varför ska jag läsa den texten?
	Vad behöver jag veta när jag läst färdigt texten?
	Vad vet jag redan?
	Hur ska jag börja?
	Behöver jag läsa vissa delar mer noga?
	Finns det frågor som ska besvaras?